

Matti Simonen

LÄHEISSUHTEIDEN MERKITYS MERI- MIEHEN LAIVALLA JAKSAMISEEN

Opinnäytetyö
Merenkulun koulutus

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Matti Simonen	Merikapteeni (AMK)	Toukokuu 2017
Opinnäytetyön nimi		
Läheissuhteiden merkitys merimiehen laivalla jaksamiseen		38 sivua 2 liitesivua
Toimeksiantaja		
Xamk TKI-painoala Logistiikka ja merenkulku		
Ohjaaja		
Lehtori Joni Hietakangas		
Tiivistelmä		
<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia merimiehillä on maissa olevien läheissuhteiden vaikutuksesta laivalla jaksamiseen. Tutkimuksessa yritettiin myös selvittää tuntevatko merimiehet saavansa omasta mielestään riittävästi sosiaalista tukea maissa olevilta läheisiltään. Tutkimustulosten toivotaan antavan ajattelemisen aihetta perheille ja myös pohdittavaa liittyen merimiehen erikoisammattin vaativuuksiin sosiaalisen tuen osalta. Tutkimustulosten toivotaan avaavan näkökulmia ja avartamaan niin päällystön kuin miehistönkin käsitystä sosiaalisten suhteiden merkityksestä laivalla jaksamiseen.</p> <p>Työssä haettiin vastauksia neljään eri tutkimusongelmaan. Ongelmissa kartoitettiin merimiesten läheissuhteita maissa, tutkittiin millaista tukea ne ovat antaneet ja ovatko ne auttaneet jaksamisessa, ja lisäksi selvitettiin, millaista tukea kaivattaisiin lisää. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Tiedonhankinnan strategiana käytettiin tapaustutkimusta, jossa tapauksina toimivat eri merimiehet ja tiedon keruu tapahtui haastattelemalla.</p> <p>Tutkimuksen tuloksissa tuli esille sosiaalisen tuen tärkeys ja sitä kautta erilaisia vaikutuksia laivalla jaksamiseen. Tärkeänä tukena selvästi pidettiin sitä, että voi jakaa laivalla tapahtuvia kokemuksiaan läheisilleen. Tärkeimpinä läheisinä laivatyön jaksamisen kannalta pidettiin niitä läheisiä, jotka ovat itsekin olleet merellä työssä. Kävi ilmi, että monesti vaikeitakin henkilökohtaisia asioita käydään läpi laivan päällä ja sosiaalinen tuki on silloin merkittävässä roolissa ihmisen hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta. Maissa olevat läheissuhteet voivat vaikuttaa merkittävästi laivalla jaksamiseen, parhaimmillaan ne voivat antaa voimaa ja tukea ja taas pahimmillaan vaikuttaa erittäinkin negatiivisesti jaksamiseen.</p> <p>Sosiaalisten taitojen tärkeys laivaelämässä korostuu, koska se on varsin suljettu yhteisö. Sosiaalisten taitojen opettelu jo ennen laivalle lähtemistä voisi auttaa henkilöitä selviytymään paremmin vastaan tulevilla ongelmatilanteissa. Henkilön saadessa tukea ja ymmärrystä vaikeassa tilanteessa auttaa se parhaimmillaan jaksamaan ja keskittymään paremmin työhön ja tätä kautta lisää myös yleistä turvallisuutta.</p>		
Asiasanat		
Merimies, laiva, läheissuhteet, sosiaalinen tuki, jaksaminen		

Author (authors)	Degree	Time
Matti Simonen	Bachelor of Marine Technology	May 2017
Thesis Title		
Significance of Close Relationships to Seafarers' Wellbeing Onboard		38 pages 2 pages of appendices
Commissioned by		
Xamk RDI, Logistics and Marine Technology & Transport		
Supervisor		
Joni Hietakangas, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>The objective of the thesis was to find out how close onshore relationships affect seafarers' wellbeing onboard. This thesis also aims to find out if seafarers feel that they have had enough social support from their families and other close people onshore. Results of thesis are hoped to provoke thoughts of families and also open discussion on the demands of the seafarer's professional in terms of social support.</p> <p>There were four research problems for which answers were searched. The problems try to define what kind of close onshore relationships seafarers have, what kind of support they have got them, how they have helped seafarers' wellbeing onboard and what kind of support seafarers want more. The thesis was carried out by a qualitative research method. A case study method was used as an information acquisition strategy. Data were collected by interviewing various seafarers.</p> <p>According to this study, that has been done, social support is very important part of the seafarers wellbeing on board. Important way of support was that seafarers were able to share their experiences with family and close intimates onshore. Most important people to seafarers were those intimates who also had worked at sea. Closest relationships onshore can affect significantly to seafarers wellbeing onboard, at its best those can give strength and provide support, but in the otherhand also affect very negatively. The importance of social skills in ship life is emphasized because it is a very closed society. Learning the social skills already at school can help people to cope better in future problem situations. If a person gets enough support and understanding in a difficult situation, it helps to get better and better involved in work and thus also increases public safety. Hopefully, the results can open up new perspectives and also broaden the crew's comprehension of the importance of social support.</p>		
Keywords		
Seafarer, ship, close relationships, social support, wellbeing		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA KÄSITTEET	6
2.1	Merimies.....	6
2.2	Laiva työpaikkana.....	8
2.3	Merimiehen maissa olevat läheissuhteet	9
2.4	Perhe.....	9
2.5	Läheinen ihminen	10
2.6	Läheissuhteiden merkitys ihmiselle	10
2.7	Työn ja perheen yhteensovittaminen	11
3	LAIVA - MERIMIEHEN VANKILA	12
3.1	Vankilametafora	13
3.2	Laivan ja vankilan yhtäläisyydet.....	13
3.3	Vankien saama sosiaalinen tuki.....	15
4	TUTKIMUSONGELMAT	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	17
5.1	Kvalitatiivinen tutkimus	17
5.2	Tapausten valikoituminen	18
5.3	Haastattelujen toteuttaminen	18
5.4	Haastattelukysymykset	19
5.5	Toteutuneet haastattelut	20
6	AINEISTOIN ANALYSOINTI.....	20
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	21
7.1	Merimiesten läheissuhteet maissa ja niiden antama tuki	21
7.2	Koettu tuki ja sen vaikutukset jaksamiseen laivatyössä	24
7.3	Läheissuhteiden tärkeys puhuttaessa laivalla jaksamisen edellytyksistä	25

7.4	Merimiesten toivoma tuki.....	27
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	28
9	LOPPUSANAT	32
	LÄHTEET	34
	LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Tutkimuksen tekijä on itse työskennellyt 15 vuotta merillä ja tästä ajasta suurimman osan päällystötehtävissä. Merillä tekijä on toiminut väliperämiehenä ja samalla myös turvallisuusvastaavana. Tekijä on uransa aikana kohdannut paljon erilaisia tilanteita ja tapahtumia, joissa merimiesten maihin jääneet läheiset ovat vaikuttaneet henkilön laiva-arkeen ja sitä kautta koko laivayhteisöön. Sosiaaliset suhteet ja niiden kautta koettu tuki ja toisaalta myös tuen puuttuminen herättävät paljon ajatuksia. On mielenkiintoista tutkia tarkemmin, mikä merkitys maissa olevilla läheissuhteilla on puhuttaessa jaksamisesta laivaympäristössä.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kokemuksia merimiehillä on maissa olevien läheissuhteiden vaikutuksesta laivalla jaksamiseen. Tutkimuksessa yritetään myös selvittää, tuntevatko merimiehet saavansa omasta mielestään riittävästi sosiaalista tukea maissa olevilta läheisiltään. Tutkimustulosten toivotaan antavan ajattelemisen aihetta perheille ja myös pohdittavaa liittyen merimiehen erikoisammattin vaatimuksiin sosiaalisen tuen osalta.

Koko laivan henkilökunnan on hyvä tiedostaa, miten paljon perhe- ja läheissuhteet voivat vaikuttaa henkilön keskittymiskykyyn laivalla, ja tätä kautta oppia ymmärtämään ja suhtautumaan työkavereiden käytökseen paremmin. Tutkimustulosten toivotaan avaavan näkökulmia ja avartavan niin päällystön kuin miehistönkin käsitystä sosiaalisten suhteiden merkityksestä laivalla jaksamiseen.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA KÄSITTEET

2.1 Merimies

Tutkimuksen päätiedon lähteenä tulee toimimaan joukko merimiehiä, jotka kaikki ovat seilanneet kauppa-aluksilla ja omaavat suomalaisen pätevyyskirjan. Sivistyssanakirja määrittelee merimiehen näin: *kauppa-aluksen miehistön tai päällystön jäsen, merenkulkija*. (Suomisanakirja 2015).

Merimieslaki taas määrittelee merimiehen työntekijäksi, joka tekee töitä aluksella työnantajalle korvausta vastaan ja seilaa laivan mukana. Määritelmän alle ei kuulu tilapäiset tarkastus-, huolto-, luotsaus- ym. työt, huvi- tai uittoaluksilla suoritettavat työt lukuun ottamatta uittoon käytettävää kuljetuskalustoa, eikä puolustusvoimain tai rajavartiolaitoksen aluksilla suoritettavat työt. (Finlex 2017. Merimieslaki 423/1978.)

Merimies yleisesti käsitteenä on vakiintunut tarkoittamaan laivaväkeen kuuluvaa henkilöä, käsittäen kansi-, kone - ja talouspuolen henkilökunnan, miehistön sekä päällystön eli niin sanotut perinteiset merimiesammatit. Joskus merimies käsitteen alla voidaan ymmärtää myös muissa ammateissa toimivia laivalla työskenteleviä henkilöitä, kuten esim. matkustaja-aluksilla toimivat muusikot ja baarimikot. Tässä tutkimuksessa kerätty tieto tulee pätevyyskirjan omaavilta merimiehiltä, joten edellä mainittu huomio ei koske tätä työtä.

Työssä käytetään sanoja merimies ja merenkulkija synonyymeina. Koko laivan henkilökuntaan viitataan ilmaisulla laivaväki. Päällystö tarkoittaa laivahierarkiassa johtoasemassa olevia vakansseja, kuten päällikkö, ensimmäinen, toinen ja kolmas perämies, konepäällikkö, sekä ensimmäinen ja toinen kone-mestari. Miehistöön kuuluvat muut ammattinimikkeet. Miehistö-termiä käytetään usein myös koko laivan miehistöstä, mutta epäselvyyksien välttämiseksi käytetään tässä esityksessä laivaväki sanaa tarkoitettaessa aluksen koko miehistöä. Täten erotetaan miehistö-termi käytettäväksi hierarkiassa alempana oleviin ammattinimikkeisiin.

Merimies-käsitettä voi lähestyä myös hieman erilaisesta näkökulmasta käsin, esim. identiteetin kautta. Voidaanko henkilöä pitää merimiehenä jo siinä vaiheessa, kun hän saa ammattitutkinnon suoritettua tai ensimmäisen merenkulun pätevyystodistuksen käteensä? Vai onko hän merimies vasta, kun hän on varsinaisesti merillä töissä, kuten sanakirja ja merimieslaki termin määrittävät. Pitääkö hänen kokea itsensä henkisesti merimieheksi? Ja riittääkö sekään, vai tarvitseeko muiden merenkulkijoiden antaa hyväksyntänsä ja vasta tämän jälkeen tulet merimieheksi? (Karjalainen 1999, 9.)

2.2 Laiva työpaikkana

Tutkimuksessa keskitytään modernin merenkulun aikaan ja kauppa-aluksiin. Monella ihmisellä voi olla aivan väärä mielikuva näistä käsitteistä. Ihmiset edelleen mieltävät helposti merenkulun liittyvän joko romanttisiin purjelaivoihin, jotka kiertävät ympäri maapalloa tai sitten Suomenlahdella seilaaviin uiviin hotelleihin eli risteilylaivoihin. Nykyaikaisissa kauppa-aluksissa työskentelevät merimiehet elävät monesti käytännössä aivan erilaisessa ympäristössä kuin nämä edellä mainitut mielikuvat antavat ymmärtää. Työssä ei rajata varsinaisesti mitään nykyaikaista kauppa-alus laivatyyppiä pois, koska se ei ole tässä työssä olennaista ja hyvänä laivan määritelmänä toimiikin sivistyssanakirjan määritelmä kauppa-alukselle: *Kauppamerenkulkuun käytettävä alus, kauppa-laiva. (Merenkulku) vedessä vapaasti liikkuva tai liikuteltava alus, jota käytetään ansiotarkoitukseen. Esimerkkejä kauppa-alus sanan käytöstä: Kulkumahdollisuuksien mukaan kauppa-alukset luokitellaan konealuksiin, purjealuksiin ja proomuihin.* (Suomisanakirja 2015.)

Laivat voivat poiketa toisistaan hyvinkin paljon rakenteellisesti ja lastiensa osalta, ja niissä vallitsevat rutiinit ovat erilaisia riippuen mm. liikennöntialueesta, varustamosta, alustyyppistä ja laivan henkilökunnasta. Merenkululle ominaista ovat erittäin vahvat perinteet, kova kilpailu ja erilaiset tarkat säännökset liittyen turvallisuuteen ja työaikaan. Yhtäläisyyksiä laiva tyyppistä riippumatta löytyy hierarkiasta, vahtivuoroista, vapaa-ajasta ja tilasta jne. Moni asia on laivalla tarkkaan säädelyä ja tämä osaltaan luo paljon samankaltaisuutta kauppalaivoihin. Asia, joka samankin laivan sisällä elää ja muuttuu usein, on laivan ilmapiiri ja henki. Se on täysin riippuvainen työntekijöistä ja heidän välisistä suhteistaan. (Karjalainen 1999, 13.)

Suomalaisissa kauppa-aluksissa merimies on yleensä töissä puolet vuodesta ja toisen puolet vuodesta lomalla. Työjaksot vaihtelevat parista viikosta kuu-kausien mittaisiin työjaksoihin riippuen varustamosta ja laivasta. Lomajaksot ovat yleisesti samanmittaiset kuin työjaksokin. Modernin merenkulun aikana työjaksot vietetään pääsääntöisesti laivassa ja maihin pääsy laivasta voi olla hankalaa tiukkojen aikataulujen takia. Nykypäivän satamat ovat kokonaan aidattuja, ulkopuolisilta suljettuja alueita ja niissä liikkuminen on erittäin rajoitet-

tua. Laivoilla harvoin käy ylimääräisiä vieraita tai muutenkaan mitään ulkopuolisia henkilöitä, joten työjakso laivalla vietetään melkein täysin suljetussa yhteisössä. Ympäri vuorokautinen eläminen työpaikalla on laivatyön erityispiirteitä, ja sen takia aika ja tila voi ”vääristyä” totutusta. Nykypäivänä alukset liikennöivät kellon ympäri ja työjakson aikana ei useinkaan ole yhtään lepopäivää. Jokainen päivä on työpäivä riippumatta juhlapyhistä tai viikonlopuista ja tässä mielessä samanlainen. Lasti puretaan ja lastataan mihin vuorokauden aikaan tahansa ja satamista halutaan nopeasti pois, koska siellä oleminen on kallista. Voisi sanoa, että moderni laiva ei koskaan nuku. Nykypäivän miehistöt on ajettu minimiin ja täten lepoajat voivat välillä olla erittäinkin lyhyitä. Vahtimies on töissä joka päivä esimerkiksi aamuneljästä aamukahdeksaan ja taas ilta-päivällä neljästä kahdeksaan. Jos vapaa-ajalla tullaan satamaan pitää nousta kiinnittämään laiva ja nukkuma-aika vähenee huomattavasti. (Karjalainen 1999, 14-15.)

2.3 Merimiehen maissa olevat läheissuhteet

Puhuttaessa merimiehen maissa olevista läheissuhteista nousee esiin kaksi käsitettä, perhe- ja muut läheiset ihmiset. Ne voidaan erotella toisistaan, mutta puhuttaessa ihmisen elämään kuuluvista tärkeimmistä henkilöistä nämä kaksi käsitettä voidaan yhdistää. Työssä käytetään sanaa maissa olevat läheissuhteet, ja sillä tarkoitetaan kaikkia läheisiä ihmisiä, jotka eivät liiku laivan mukana ja näin ollen ovat erossa merimiehestä työjakson aikana.

2.4 Perhe

Perheen käsitys voi monelle tuoda erilaisia mielikuvia ja perheeseen kuuluvia henkilöitä voi olla vaikea toisten puolesta määritellä. Tilastokeskus määrittelee perheen seuraavanlaisesti: *Perheen muodostavat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia* (Tilastokeskus 2016). Tässä tutkimuksessa tilastokeskuksen määritelmä toimii hyvin perheen käsitteenä ja esim. isovanhemmat ja muut lähisukulaiset eivät kuulu perheen määritelmän alle.

2.5 Läheinen ihminen

Käsitettä läheinen ihminen on erittäin vaikea suorastaan mahdoton määritellä tarkasti. Jokainen kokee erilaisia ihmisiä läheisiksi, riippumatta esim. siitä ovatko he biologisesti sukua tai asuvat lähellä ym. Sivistyssanakirjan mukaan läheinen henkilö voi olla läheinen sukulaissuhteen, tuttavuuden, yhteenkuuluvuuden tai viehtymyksen tms. takia. (Suomisanakirja 2015). Monesti ihminen kokee läheisimpinä omat perheenjäsenensä, mutta myös muut ihmiset voivat olla hänelle erittäin läheisiä. Tärkeitä läheisiä voivat olla muun muassa ystävät, sukulaiset, työtoverit sekä naapurit.

2.6 Läheissuhteiden merkitys ihmiselle

Läheissuhteiden merkityksestä puhuttaessa nousee esiin kaksi tärkeää asiaa: henkilön sosiaaliset suhteet ja niiden antama sosiaalinen tuki.

Sosiaalisella tuella tarkoitetaan henkilön toisilta ihmisiltä saamaa voimavaraa. Silloin kun sosiaalinen tuki määritellään kokemukseksi tuen mahdollisuudesta, tarkoitetaan sillä havaittua tai saatavilla olevaa sosiaalista tukea. Tällöin sosiaalinen tuki voi olla tunnetta siitä, että on hyväksytty ja arvostettu. (Vahtera & Pentti 1995, 31.)

Peltosen mukaan sosiaalisia suhteita voidaan pitää ihmisen perustarpeina, joiden tyydyttäminen tuottaa hyvinvointia. Hyvinvointi taas voidaan määritellä subjektiiviseksi tai objektiiviseksi. Eri aikoina ihmiset tarvitsevat erilaista sosiaalista tukea. Keskeinen merkitys tuen kokemiselle on minkälaista palautetta ihminen saa toisilta. (Peltonen 1994, 2.)

Oikein mitoitettu ja ajoitettu sosiaalinen tuki vaikuttaa positiivisesti siihen, miten ihminen pystyy sisäisesti hallitsemaan eteensä tulevia ristiriitoja ja uhkatilehteitä. (Uutela & Vahtera 1994, 55).

Vahtera kuvaa sosiaalista tukea sosiaaliin suhteisiin liittyvänä positiivisena tekijänä, mikä ehkäisee stressiä ja edistää terveyttä. Vahtera painottaa sosiaalista tukea nimenomaan voimavarana. Voimavaroihin kuuluu mm. positiivisten arvioiden lausuminen, henkinen tuki, luottamuksellisuus, empaattisuus, kuunteleminen ja rohkaiseminen. (Vahtera 1993, 19.)

Sosiaalisista suhteista puhuttaessa vastavuoroisuus on tärkeä asia, koska sen puute voi kuormittaa henkilön hyvinvointia. On esitetty, että sosiaaliin suhteisiin liittyvät huonot asiat vaikuttavat yksilön hyvinvointiin jopa enemmän kuin positiiviseksi luokitellut hyvinvointia lisäävät elementit. Tilanne, jossa itse joutuu jatkuvasti antamaan saamatta mitään takaisin, on omiaan vähentämään itsetuntoa ja yleistä hyvinvointia. (Tsharkov 2014, 77.)

2.7 Työn ja perheen yhteensovittaminen

Perheen ja työn yhteensovittamisesta on tehty tutkimuksia, mutta ne yleisesti koskevat maissa työskenteleviä henkilöitä. Merimiehen ammatti tuo aivan omanlaisensa erityispiirteen tutkittaessa perheen ja työn yhteensovittamista johtuen pitkistä yhtäjaksoisista työvuoroista ja taasen myös pitkistä yhtäjaksoisista loma-ajoista.

Työviihtyvyyteen ja sitä kautta työhyvinvointiin kuuluu olennaisena osana perheen ja läheisten ihmisten yhteensovittaminen työn kanssa. Koti ja vapaa-aika muodostavat tärkeän osa-alueen puhuttaessa työhön vaikuttavista ulkopuolisista asioista. (Hirvikoski 2011, 52.) Työ ja työn ulkopuolinen elämä voivat tukea toisiaan, mutta voivat myös aiheuttaa ristiriitoja. Kotiasiat eivät häiritse työtä niin usein kuin työ häiritsee taas kotiasioita. 2000-luvun lopulla työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmat ovat vähentyneet ja suurimmalla osalla työn ja perheen yhteensovittaminen sujuu. (Perkiö-Mäkelä, Hirvonen, Elo, Kandolin, Kauppinen, Kauppinen, Ketola, Leino, Manninen, Miettinen, Reijula, Salminen, Toivanen, Tuomivaara, Vartiala, Venäläinen, & Viluksela 2009, 17.)

Mari Salon tutkimuksessa "esimiesten työssä jaksaminen" todetaan yhtenä työn voimavaratekijänä sosiaalinen tuki. Esimiehet kokivat yksityiselämässään olevan enemmän voimia antavia kuin kuormittavia tekijöitä. Erityisesti voimia kerrottiin saatavan perheestä ja vasta sen jälkeen tulivat muut yksityiselämän asiat. (Salo 2008, 2, 28.) Niina Kajalan tutkielmasta "työn ja perheen vuorovaikutus suomalaisten johtajien kokemana" käy ilmi, että työn ja perheen yhteensovittaminen koettiin useammin myönteisenä kuin kielteisenä asiana. Johtajat kokivat perheen merkittävänä voimavarojen tuojana. (Kajala 2008, 2, 23.) Terveiden ja hyvinvointilaitoksen tuottamassa kirjassa "Lapsiperheiden

hyvinvointi 2009” todetaan, etteivät vanhempien mielestä kotiasiat paljoakaan häiritse työntekoa, mutta työn vaatimusten koettiin kuormittavan perhe-elämää ainakin jossain määrin. Tutkimuksen mukaan eniten perhe-elämää kuormitti ylempien toimihenkilöiden työ. Työ koettiin myös hyvänä vastapainona perheen hälinälle. (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 42, 43.)

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun toteuttamassa laajassa Stay onboard -hankkeessa kävi ilmi, että merimiesten työssä pysymiseen vaikuttaviin asioihin kuuluu mm. sosiaaliset suhteet, palautuminen ja vapaa-aika. Yksi yleisesti viihtyvyyttä vähentävä tekijä on perhe- ja läheisyyden mairin jääminen ja se koskee etenkin pitkiä yhtämittaisia jaksoja työskenteleviä henkilöitä. Vaikeinta perheen ja työn yhteensovittaminen on nuoremmille henkilöille, johtuen perheen tai parisuhteen perustamisesta. Työjaksoilla ollessa mieleen voi nousta erilaisia negatiivisia tunteita ja pelkoa perhe-elämästä sivuun jäämiselle. Perhe- ja läheisyyden jääminen mairin kuuluu osana niiden asioiden joukkoon, jotka kaikkein eniten erottelevat työssä lähtevien ja pysyvien joukkoja. Tärkeä tavoite perheen ja työn yhteensovittamisessa on riittävä molemminpuolinen tuki perheen ja merenkulkijan välillä. Merimiesten elämänkaareen vaikuttaa monia eri asioita, joten yhtenäisiä elämänpolkuja ei voida löytää. Selvää kuitenkin on, että puolison ja lasten tavoitteet vaikuttavat merimiesten laivatyössä pysymiseen. (Haavisto, Kallunki, Kirvesniemi, Korpivaara, Lehtonen, Oravasaari, & Pekkola 2014, 10, 149, 159.)

3 LAIVA - MERIMIEHEN VANKILA

Etsittäessä aiempia tutkimuksia työn aiheesta, oli vaikeaa löytää sellaisia, jotka keskittyisivät pelkästään merimiesten ja läheisyyden välisiin merkityksiin. Edellä mainittu asia johti siihen, että päädyttiin miettimään verrattavissa olevia asioita merimiesten työympäristöön. Laivalla olemista monesti verrataan merimiesten keskuudessa vankilassa olemiseen. Tutkija itse on monesti laivalla ollessaan kuullut heitettävän humoristisesti lausahduksen ” täähän on kuin vankilassa olisi”. Monesti asia tuodaan esille leikkimielisesti, mutta siinä piilee paljon totuuttakin. Tämän pohjalta ruvettiin pohtimaan voisiko vankien kokemuksia peilata merimiesten kokemuksiin. Tällaista verrantoa

ei tietenkään voi tehdä vain omien olettamustensa perusteella ja asiaa tutkittaessa huomattiin, että muutkin ovat päätyneet huomaamaan monia samankaltaisuuksia laivan ja vankilaympäristön kesken.

3.1 Vankilametafora

Mira Karjalainen tuo vankilavertauksen erittäin hyvin esille pro gradu -teoksessaan, jossa hän esittelee vankilametaforan käsitteen. Ymmärtääksemme vankilametaforan merkityksen on hyvä selvittää, mitä metaforan käsite tarkoittaa. Metaforan määritelmän kiteyttävät hyvin yhdysvaltalaiset kielitieteilijät George Lakoff ja Mark Johnson: The essence of metaphor is understanding and experiencing one kind of thing in terms of another. (Lakoff, George ja Johnson, Mark 1980.) Metaforalla tarkoitetaan kielikuvaa. Se valaisee tietynlaisia ominaisuuksia jättäen samalla toiset varjoon. Siinä termi korvataan toisella, joka sekä peittää, että paljastaa. Karjalainen kertoo, ettei hän väitä laivan ja vankilan olevan kirjaimellisesti samanlaisia. On muistettava, että kielikuva painottaa laivaelämän joitain piirteitä jättäen toiset vähemmälle, ja juuri siksi on toimiva väline pyrittäessä ymmärtämään laivan todellisuutta. Karjalainen vertaa metaforan toimivan kuin kameran linssi: *se auttaa näkemään jonkun osan kuvasta tarkasti, mutta sivuille jää alueita epätarkoiksi, puolihämärään. Näin pystytään keskittymään siihen, mitä pidetään tärkeänä.* (Karjalainen 1999, 57-58.)

3.2 Laivan ja vankilan yhtäläisyydet

Samankaltaisuuksia haettaessa vankilan ja laivan välillä nousee esiin totaalisten laitosten määritelmä, jota sosiologi Erving Goffman kuvaa seuraavanlaaisesti:

Nyky-yhteiskunnassa on yksilön elämä yleensä järjestynyt siten, että yksilö nukkuu, huvittelee ja työskentelee eri paikoissa, eri osallistujien kanssa, eri auktoriteettien alaisena. Totaalisten laitosten keskeinen piirre on näitä kolmea elämänpiiriä erottavien esteiden sortuminen. Ensinnäkin elämän eri puolet tapahtuvat samassa paikassa ja yhden ainoan auktoriteetin alaisena. (Goffman, Erving 1969.) Tämän perusteella laivan voi hyvin mieltää yhdenlaiseksi totaa-

liseksi laitokseksi, koska kaikki tapahtuu samassa paikassa ja erittäin auktoriteetisessa ympäristössä. Laiva esiintyy myös Goffmanin luettelemassa totaalisten laitosten listassa armeijan ohella.

Karjalainen tuo tutkimuksessaan esiin monia samankaltaisuuksia verrattaessa laivaolosuhteita ja vankilaympäristöä toisiinsa. Hänen haastattelemansa merenkulkijat puhuivat useasti laivasta vankilana, mutta nimenomaan mielikuvien kautta. Eräs Karjalaisen haastattelema merimies oli seilannut ja istunut myös vankilassa, ja hän kertoi kokeneensa paljon yhtäläisyyksiä laivan- ja vankilaympäristön välillä myös konkreettisestikin.

Yhdistävä tekijä laivoilla ja vankiloilla on myös tarkat päivärutiinit, joita säätelevät auktoriteetit. Varsinkin säännöllisessä reittiliikenteessä olevien alusten päivärutiini on melko selvä ja sama päivästä toiseen niin kuin vankilassakin. Niin kuin aikaisemmin jo on tullut ilmi, ei satamissakaan nykypäivänä enää juuri ehdi poistumaan pitkäksi aikaa laivalta, jos ollenkaan. Tämä on omiaan lisäämään laitospaistunutta tunnelmaa ja eristäytyneisyyttä. Yksi esimerkki totaalisen vallanalaisuuden yhtäläisyydestä on se, ettei vanki päättä, missä tuomionsa kärsii, ja merimieskään ei itse päättä, millä vesillä laiva tulee seilaamaan. Vankille määrätään vankilassa oma selli, ja laivassa taas merimiehelle hytti päällystön toimesta. Törnien pituudet voivat vaihdella paljonkin, riippuen myrskyistä ja odottamattomista reittimuutoksista. Pois pääseminen ja myöskin työjaksojen aloittaminen voi viivästyä päivillä tai jopa viikoilla.

Yhteneväisyyksiä löytyy myös ruokailusta, molemmissa laitoksissa on erikseen kokit mitkä laittavat ruoan ja molemmissa syödään tiettyinä kellonaikoina joka päivä. Vanki ei itse päättä ruokia eikä myöskään merimies voi niin tehdä. Laivassa monesti on jopa määrätty istumapaikat pöydässä. Tämä on omiaan lisäämään laitospaistunutta ja toistuvuutta päivästä toiseen.

Merimiehen hytti ei paljon poikkea vankilan sellistä. Varsinkin miehistön hytit ovat kooltaan erittäin pieniä, joskus jopa pienempiä kuin sellit. Myös muut tilat, joissa vapaa-aikaa vietetään, ovat hyvin samankaltaisia. Laivalta löytyy yleensä päivähuone, sauna ja punttisali. Vankiloista löytyy usein vastaavanlaiset paikat. Laivalla ei yleensä voi ulkotiloissa paljonkaan harrastaa mitään, johtuen sääolosuhteista ja tilojen ahtaudesta. Käytännössä kummastakaan

paikasta ei lähdetä mihinkään ulkopuolelle viettämään vapaa-aikaa. Laivat tietysti käyvät satamissa, mutta niin kuin aikaisemmin on jo mainittu, ei niissäkään nykypäivänä enää ole aikaa huvitella. (Karjalainen 1999, 72-75.)

Elinympäristötasolla ajateltuna edellä mainitut seikat eivät aiheuta suurempaa merkitystä, mutta onkin tärkeää oivaltaa, että ne kaikki vaikuttavat ihmiseen henkisellä tasolla. Tämän pohjalta vertailu merimiesten ja vankien läheisyyden tärkeydestä voi hyvinkin olla hyödyllistä ja varteenotettavaa.

3.3 Vankien saama sosiaalinen tuki

Sosiaalisten verkostojen ylläpito ja sitä kautta yhteydenpito toisiinsa, yhdessä-olo ja läheisyys eivät aina ole helppoja asioita ihmisille, jotka elävät vapaudessa puhumattakaan sitten vankilan seinien sisäpuolella olevista henkilöistä. Vankeuden aiheuttamat vaikutukset ihmisten sosiaalisiin suhteisiin ovat väistämättömiä, joskus jopa lopullisia. (Tsharkov 2014, 37.)

Sosiaalinen tuki on yksi merkittävimmistä selviytymiskeinoista vankilassa. Vanki voi saada tukea itsensä ja perheensä sosiaalisilta verkostoilta tai se voi olla viranomaisten ammatillista tukea. Sosiaalisen tuen lähteitä voivat olla esim. oma puoliso, muut perheenjäsenet, terveydenhuollon henkilöstö, ystävät, vertaisryhmät ja sukulaiset. (Kyngäs & Vuorimaa 2007.)

Katariina Halonen toteaa tutkimuksessaan, että perhetyöllä on suuri vaikutus vangin elämässä. Koko perheelle on aina todella suuri kriisi, jos perheen isä tai äiti joutuu vankilaan. Tällaisessa kriisissä koko perhe sekä vanki tarvitsevat erittäin paljon sosiaalista tukea. Perhe voi parhaimmillaan toimia vangille suurena voimavarana ja luoda motivaatiota rangaistuksen suorittamiseen ja parempaan elämään. Vankeja usein tuetaan pitämään yhteyttä perheisiinsä, vaikka monet vangit haluavatkin katkaista kaikki siteensä siviilielämään. On erittäin tärkeää, että vangin positiivisia ihmissuhteita pidetään yllä. Perhe on usein se kaikkein tärkein elementti, joka auttaa vankia siviilielämään pala- tessa. Vankilan perhetyön lähtökohtiin kuuluu vangin ja perheen tarvitsema sosiaalinen tuki. Halosen toteuttamissa haastatteluissa vangit myös toivat monesti itse esiin sosiaalisen tuen merkityksen omassa ja perheen jaksamisessa. (Halonen 2009, 4, 11, 13 -14, 27-28.)

Perhe voi olla vangille keskeinen voimavara vankilassa ollessa ja auttaa myöhemmin yhteiskuntaan sijoittumisessa. Joskus asia ei kuitenkaan ole näin, vaan perhesuhde voi olla tuhoisakin ja näin ollen aiheuttaa huomattavia ongelmia ellei niihin pystytä ajoissa vaikuttamaan. Koko perheen hyvinvointiin vaikuttaa yhdenkin perheenjäsenen vankilaan joutuminen. Perheen eri jäsenet voivat kuitenkin kokea asian hyvin eri tavoin. (Sassi & Hustimo 2006, 4.)

Marika Tammin viiden vangin sosiaalisen verkoston tarkastelussa tuli ilmi, että vangit kokivat sosiaalisen verkostonsa erittäin tärkeäksi. Verkosto toimi heille tukea antavana. Oman perheen ja ystävien merkitys korostui verkostossa. Eniten yhteyttä pidettiin puolisoihin ja omiin ystäviin. (Tammi 2003, 3.)

Tsharkovin toteuttamassa vankilatutkimuksessa melkein kaikki tutkittavat vangit kokivat saavansa ihmissuhteistaan tukea. Myös tuen määrä suhteessa ihmissuhteiden kokonaismäärään oli erittäin hyvä, jopa yli puolet tutkittavien ihmissuhteista oli ns. tukea tuottavia suhteita. (Tsharkov 2014, 96.)

Ihmissuhteista saatava tuki on yleensä aina tärkeää, mutta Cassellin tutkimuksessa tuodaan esille se, kuinka merkittävässä roolissa tuki on varsinkin erityisissä olosuhteissa: tuki auttaa vaimentamaan haitallisia ympäristötekijöitä. Tällöin voidaan todeta, että sosiaalisella tuella ja ihmissuhteilla on vankilaympäristössä kiistattomasti erittäin suuri merkitys. (Cassel 1976; Tsharkov 2014, 96.)

Kauppilan tutkimuksessa tuli ilmi, että vangit ovat tyytyväisimpiä puolison huolenpitoon ja välittämiseen, ja tämän jälkeen tulevat omat vanhemmat. Kolmannella sijalla tulevat sisarukset. Avun antajan roolissa oma puoliso koettiin kaikkein tärkeimmäksi. Yli puolet kokivat saavansa apua myös vanhemmilta ja ystäviltä. (Kauppila 1999, 128,134.)

4 TUTKIMUSONGELMAT

Lähtöolettamuksena tutkimukselle voisi pitää sitä seikkaa, että hyvät perhesuhteet ja hyvät välit läheisiin ihmisiin auttavat merimiehiä jaksamaan laivatyössä.

Tosin kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pääasiana ole minkään varsinaisen oletuksen tai teorian testaaminen vaan materiaalin moninainen ja yksityiskohtainen tutkiminen. Tutkija ei itse määrää asioiden tärkeyttä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Tutkimusongelmat:

Minkälaisia ovat merimiesten läheissuhteet maissa ja millaista tukea ne antavat?

Onko läheissuhteiden antama tuki auttanut jaksamaan laivatyössä?

Kokevatko merimiehet läheissuhteet tärkeäksi osa-alueeksi puhuttaessa laivalla jaksamisen edellytyksistä?

Minkälaista tukea merimiehet toivovat saavansa lisää?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimus toteutetaan kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeisenä lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja todellisuuden ajatellaan siinä olevan moninainen. Kohdetta yritetään tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja pyrkimyksenä on enemmänkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Tyyppillisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään ihmisiä tiedonkeruun lähteinä ja luotetaan omiin havaintoihin enemmän kuin mittausvälineisiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164.)

Tutkittaessa ihmisten henkilökohtaisia asioita joudutaan menemään syvälle tunnemaailmaan ja tällöin on vaikea saada syvällistä tietoa niin sanotuilla yleisillä kyselykaavakkeilla. Tämän johdosta onkin valittu menetelmäksi kvalitatiivinen tutkimus, jossa tiedonhankinnan strategiana tullaan käyttämään tapaus-tutkimussuuntausta.

Tapaustutkimus on kokemusperäistä tutkimusta, jossa tutkitaan toimivaa ihmistä tai tapahtumaa tietynlaisessa ympäristössä. Tapaustutkimus on jalat

maassa -tutkimusta, perustuen tutkittavan omiin kokemuksiin ja tämän johdosta erittäin totta. Materiaalista voidaan tehdä erilaisia tulkintoja ja huomata sosiaalisten totuuksien moninaisuus ja sisäkkäisyys. Raportoinnista voi tehdä kansantajuista mahdollistaen lukijan tekemään omia johtopäätöksiä tuloksista ja näin ollen tutkimus voi palvella erilaisia lukijakuntia. (Metsämuuronen 2008, 16, 17, 18.)

5.2 Tapausten valikoituminen

Tapauksina tutkimuksessa tulevat toimimaan merimiehet, jotka ovat seilanneet erilaisilla aluksilla. Kaikki tutkimukseen osallistuvat merimiehet omaavat suomalaiset pätevyyskirjat. Henkilöillä on erilaiset perhesuhteet ja myös vakanssit vaihtelevat. Tarkoituksena oli saada tutkimukseen mukaan henkilöitä, joiden perhesuhteet eivät ole samanlaiset. Työskentely positio laivalla ei ole tässä tutkimuksessa pääasiana, vaan nimenomaan erilaiset sosiaaliset suhdeverkostot maissa. Tapauksia tulee olemaan yhteensä kuusi kappaletta. Tapaukset ovat valikoituneet taustatutkimuksen tuloksena, jolloin on kartoitettu alustavasti henkilöiden perhe- ja läheissuhteita, sekä merimiesuran kestoa ja työskentelypaikkoja. Taustatutkimustiedot on kerätty esikyselyillä, jotka on toteutettu suoraan tapaamalla eri henkilöitä, tai puhelinkeskustelujen avulla. Esikyselyissä tiedusteltiin henkilöiden halukkuutta osallistua tutkimukseen, ja heille tehtiin selväksi, että he tulisivat pysymään täysin anonyymeina tutkimuksen aikana. Yhtenä yhdistävänä tekijänä näillä henkilöillä on se, että he ovat kaikki työskennelleet jossain uransa vaiheessa samassa aluksessa, mutta eivät välttämättä samaan aikaan.

5.3 Haastattelujen toteuttaminen

Haastattelut toteutetaan skype-yhteyden avulla ja ilman videokuvaa. Yksi syy tähän haastattelutapaan on haastateltavien mahdollinen merellä olo, eli vaikea tavoitettavuus. Toinen painava syy tähän haastattelutapaan on se, että kysyttävät asiat ovat erittäin henkilökohtaisia ja ihmisten voi olla vaikea puhua näistä asioista avoimesti kasvotusten. Valittu haastattelutapa antaa haastatel-

tavalle mahdollisuuden olla omassa turvallisessa ympäristössään esim. hytissä tai kodissaan, kun haastattelu toteutetaan. Ihmisten voi olla myös helpompi avautua asioista ilman näköyhteyttä, ja siksi videokuva ei tule olemaan käytössä. Käytännössä myös laivojen internet-yhteydet monesti ovat niin huonoja, että videokuva toiminnon käyttäminen skype-yhteyden aikana on mahdotonta pätkimisen takia. Skype-haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan. Ennen haastattelun suorittamista kerrotaan keskustelun nauhoittamisesta ja painotetaan, että haastateltavat tulevat pysymään täysin anonyymeina tutkimuksessa.

5.4 Haastattelukysymykset

Tutkimuksessa haastateltavat henkilöt tulevat itse määrittelemään heille tärkeät läheisensä. Haastattelutilanteessa pyritään olemaan ohjaamatta liikaa haastateltavia kertomaan esim. vain sukulaisista tai perheenjäsenistä. Näin ollen annetaan heidän itse määrittellä heille tärkeät ihmissuhteensa. Tutkimuksen aiheen ja luonteen takia on tarkoituksenmukaista, että haastateltava kertoisi mahdollisimman avoimesti omasta elämästään. Tutkija voi tarvittaessa tehdä kysymyksiä, jos keskustelu ei ota kulkeakseen, ja näin auttaa haastateltavaa kertomaan asioista.

Kaikille tutkimukseen osallistuville henkilöille lähetettiin kaksi viikkoa ennen haastattelun toteuttamista sähköposti, jossa pyydettiin henkilöitä tutustumaan tulevaan aiheeseen jo etukäteen. Kuusi taustatietokysymystä lähetettiin samanlaisessa muodossa, kuin ne ovat tämän työn liitteenä. Ohjaavista aihekysymyksistä muokattiin neljä mietintöä, jotka valmistavat henkilöä tulevaan haastatteluun. Mietintöjen lähettämiseen päädyttiin, koska niiden ajateltiin sujuvoittavan itse varsinaista haastatteluhetkeä. Ei varmasti ole helppoa niin sanotusti ”kylmiltään” ruvetaan keskustelemaan aiheen erittäin henkilökohtaisista asioista. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2002, 75) painottavat, että haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta, ja sen takia on perusteltua tiedottaa haastateltavia tulevasta aiheesta ja mahdollisista kysymyksistä hyvissä ajoin etukäteen.

5.5 Toteutuneet haastattelut

Kaikki haastattelut saatiin toteutettua maalis - huhtikuun aikana 2017. Ohjaavat aihekysymykset osoittivat tarpeellisuutensa muutamassa haastattelussa, ja ilman niitä keskustelu olisi voinut hieman tyrehtyäkin. Toisaalta taas, oli pari haastattelua, joissa ohjaaviin aihekysymyksiin tuli kuin automaattisesti vastaukset ilman, että haastateltavalle oli niitä edes esitetty. Kaiken kaikkiaan haastatteluja tehdessä tuli positiivisena yllätyksenä, kuinka helposti haastattelut kertoivat yksityisasioistaan nauhoituksen pyöriessä. Haastateltavat kertoivat yksityisasioistaan välillä erittäinkin yksityiskohtaisesti, ja vaikeistakin asioista avauduttiin puhumaan. Tarkoituksena olikin päästä aiheessa syvälle ja ilman ihmisten omakohtaisia, välillä vaikeitakin kokemuksia se olisi ollut mahdollonta.

6 AINEISTOIN ANALYSOINTI

Haastattelujen suorittamisen jälkeen aineiston analysointi aloitettiin kuuntelemalla nauhoitukset uudestaan vuoron perään ja litteroimalla kaikki haastattelut. Yhden haastattelun puhtaaksi kirjoittaminen kesti noin 6 - 8 tuntia. Litteroidut haastattelut olivat pituudeltaan 7 - 14 sivua käytettäessä riviväliä 1,5. Yhteensä haastatteluja tehtiin kuusi kappaletta. Nauhoitusten kesto oli välillä 40 - 80 minuuttia. Kirjoitettua aineistoa syntyi yhteensä 62 sivua.

Litteroinnin jälkeen aineistoa alettiin käymään läpi ohjaavien aihekysymysten pohjalta hakien vastauksia tutkimusongelmiin. Tiivistelmää tehdessä keskityttiin löytämään jokaisesta haastattelusta niitä asioita, jotka parhaiten vastaisivat ohjaaviin aihekysymyksiin, ja olivat olennaisia aiheen kannalta. Läpikäynnissä käytettiin apuna word-ohjelmaa ja ylivaikeustoimintoa tärkeiden asioiden hahmottamiseksi muusta tekstistä. Aineiston läpikäynnin jälkeen saatiin tehtyä tiivistetty versio, jonka pituus oli 12 sivua.

Tiivistettyä versiota käytiin läpi sisällönanalyysin keinoin etsimällä teksteistä samankaltaisuuksia. Vähitellen alkoi rakentua kuvaa teksteistä löytyvistä kokonaisuuksista, jotka nimettiin alustavasti. Värikoodit toimivat hyvin erotellessa aihekokonaisuuksia toisistaan. Tämän jälkeen käytiin aineistoa läpi etsien

tekstistä samankaltaisia ilmaisuja aihekokonaisuuksien sisällä, ja merkittiin nekin värikoodeilla.

Ensimmäisessä analysointi vaiheessa tarkoitus oli tunnistaa aineistosta esiin nousevat haastateltavan ja hänen läheissuhteisiinsa liittyvät asiat. Tarkoituksenani oli siis etsiä niitä elementtejä, joihin analyysin edetessä tultaisiin syvemmin tarttumaan. Tässä analysointi vaiheessa huomio keskittyi, mitä teksteissä lukee, ja mikä on niiden keskeinen sanoma. Kvalitatiivisen tutkimuksen ydin sijaitsee vasta tulkinnan toisessa vaiheessa, kun aineistoa aletaan käydä yksityiskohtaisemmin läpi. (Eskola & Suoranta 1998, 149).

Kun ensimmäisen vaiheen tarkoitus oli hahmottaa kokonaisuuksia, keskityttiin toisessa vaiheessa näiden asioiden syvällisempään tarkasteluun. Analyysin syventyessä haettiin merkityksiä teksteistä, ja perehdyttiin yksityiskohtaisemmin käytettyihin ilmaisiin, sanavalintoihin, sekä niiden synnyttämiin merkityksiin. Keskustelujen ja erilaisten muiden tekstien tutkimisen mielenkiinto on niiden loputtomassa tulkinnallisuudessa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tämän työn tarkoituksena ei ole tehdä mitään kaikkia merimiehiä koskevia yleistyksiä, vaan tuoda esille eri merimiesten omia kokemuksia liittyen läheissuhteiden vaikutuksesta laivaelämään. Todellisten kerrottujen elämänkokemusten kautta saadaan arvokasta tietoa asioista, koska ne ovat jokaisen henkilökohtaisia tuntemuksia, ja näin ollen hyvin totta. Niin kuin jo aikaisemmin on mainittu, tapaus tutkimuksessa materiaalista voidaan tehdä erilaisia tulkintoja ja huomata sosiaalisten totuuksien moninaisuus, ja sisäkkäisyys. Raportoinnista voi tehdä kansantajuista mahdollistaen lukijan tekemään omia johtopäätöksiä tuloksista. Näin ollen tutkimus voi palvella erilaisia lukijakuntia. (Metsämuuronen 2008, 16, 17, 18.)

7.1 Merimiesten läheissuhteet maissa ja niiden antama tuki

Alkuun pitää todeta, että haastateltavien henkilöiden läheissuhteet maissa olivat hyvin erilaisia. Kaikkia haastateltavia yhdistäviä tekijöitä etsiessä huomati-

tiin, että jokaisella oli jossain merimiesuransa vaiheessa ollut avo- tai aviopuoliso. Äiti oli myös läheinen, jonka melkein jokainen mainitsi tärkeäksi läheiseksi, yhtä henkilöä lukuun ottamatta. Veljet olivat tärkeässä roolissa parissa tapauksessa, ja myös ystävät, ja sukulaiset mainittiin läheisiksi ihmisiksi muutaman haastateltavan elämässä. Kolmella tapauksella oli meriuran aikana syntynyt lapsia perheeseen. Lapset kuuluivat läheisimpiin ihmisiin heidän elämässään.

Kaikkein tärkeimmäksi koetuksi tueksi selvästi nousi läheisten kyky kuunnella ja ymmärtää merimiehen kertomia asioita. Edellä mainitun asian käytännön toteutus laivalla ei ole aina ollut helppoa, tai ylipäätään mahdollista ollenkaan. Puhelinten huonot kuuluvuusalueet tai soittamisen kalleus on voinut haitata yhteydenpitoa läheisten ihmisten kanssa. Uriensa alkuvaiheessa suurimmalla osalla haastateltavista ei ollut kännykkää. Myöskään laivan satelliitti puhelimesta ei saanut soitella kotiin. Moni haastateltavista kertoi varsinkin uransa alkuvaiheessa kirjoittaneensa kirjeitä kotiin, ja myös saaneensa niitä laivalle. Haastateltavien puhuessa kirjeiden lähettämisestä ja saamisesta se selvästi herätti heissä voimakkaita tunteita. Tuntui kuin ne olisivat olleet jotenkin tärkeämpiä, kuin pelkät puhelut kotiin. Eräs haastateltavista kertoi saaneensa avopuolisoltaan myös äänikirjeitä c-kasetin muodossa, ja niitä sitten nauhurilla kuunneltiin laivan päällä. Kirjeiden kirjoittaminen koettiin purkautumiskeinona ja näin ollen se tuntui olevan erittäin tärkeä tuen muoto.

Oli hienoa, kun ennen kännykkä aikaa tuli kirjeitä laivalle. Oli myös helpottavaa, kun kirjoitti itse kirjeen ja purki asioita näin ollen paperille. Aina ei edes tullut kirjettä välttämättä lähetettyä, mutta jo pelkkä ajatusten purku paperille auttoi. Moni muukin kirjoitti hytissään kirjeitä ja asioita paperille, varsinkin pitkällä törneillä. (42-vuotias merimies .)

Vaikka kirjeet ja kirjoittaminen koettiin jotenkin erittäin tärkeäksi asiaksi, niin se kuitenkin selvästi oli vähentynyt, kun matkapuhelimet yleistyivät ja kuuluvuusalueet paranivat. Voisi sanoa, että puhelimet syrjäyttivät kirjeet. Soittaminen koettiin tärkeäksi myös sen takia, että silloin pystyi heti kertomaan asioista.

Jos ei olisi voinut kertoa laivan tapahtumia suoraan laivan päältä läheisille, vaan olisi kertonut ne asiat vasta lomille tultuaan, niin olisi tullut helposti

tunne, ettei niitä aina uskota, niitä olisi pidetty vähän niinku merimiestarinoina. (kansipuolen työntekijä.)

Tärkeänä pidettiin myös kuuntelun lisäksi sitä, ettei läheinen tuominnut ja syylistänyt merellä olon takia. Myös neuvot olivat tärkeitä, varsinkin perhe-elämään liittyvät kysymykset.

Oli tärkeätä, että äiti kuunteli, ja ei tuominnut niinku. Kyselin silloin kannattaako vaihtaa maihin parisuhteen tai lapsen takia. Ei tarvinnut selitellä mitään ja se ymmärsi laiva-elämän. Mulla ei ollut paljon kokemusta maatöistä, joten se pelotti, jos joutuisi vaihtamaan. Suurin osa läheisistä on onneksi tukenut meriuralla jatkamista. (34-vuotias merimies.)

Myös onnettomuustapausten jälkeen on ollut tunnetta, että on hyvä soittaa kotiin ja jakaa tunnetiloja läheisten kanssa.

Jos on sattunut jonkinlaisia onnettomuustapauksia työhön liittyen, niin silloin on soittanut kotiin ja puinut asioita. Esim. vastuu kysymysten mietiskelyä ja itesesyytöksiä, että onko kouluttanut alaiset oikein kun kävi näin jne. (merikapteeni.)

Internetin välityksellä tapahtuva kommunikointi perheen kanssa on myös ollut tärkeää.

Inernet-yhteys oli tärkeä väline yhteydenpidossa perheen kanssa. Lapsi joutui sairaalaan, silloin joutui pitämään avopuolisoon paljon yhteyttä. Se oli raskasta aikaa tehdä töitä laivan päällä. (Kansikorjausmies.)

Eräs haastateltavista kertoi myös, että aina läheisten tuki ei välttämättä tarvinnut olla edes minkäänlaista kommunikointia. Tietoisuus siitä, että on välittäviä ihmisiä joiden apuun voi turvautua, auttoi jo sinällään.

Tärkeää oli myös, että mielessään tiesi, että löytyy ihminen tai ihmisiä, jotka ymmärtävät laiva-elämän kiemurat, ja tukevat, jos tulee todellinen vaikea tilanne. Se on valtava voimavara. (Entinen pumppumies.)

7.2 Koettu tuki ja sen vaikutukset jaksamiseen laivatyössä

Tähän ongelmaan vastauksia etsiessä haastateltavat voi jakaa aluksi karkeasti kahteen eri ryhmään. Toiset kokivat, että he ovat joutuneet tukemaan omia läheisiään huomattavankin paljon. Toiset taas kokivat saaneensa kannustusta ja rohkaisua enemmän kuin ovat itse joutuneet antamaan sitä maihin jääville läheisille meriuran aikana. Asia ei tietenkään ole kovin yksiselitteinen, koska tässä ongelmassa läheisiä ei voi enää niputtaa yhteen kasaan. Oli tapauksia, joissa esim. joku läheisistä saattoi vaikuttaa negatiivisestikin laivalla jaksamiseen. Toisaalta taas oli ihmisiä, jotka auttoivat, ja rohkaisivat.

Tuntui laivalla painostavalta, koska tiesin, että puoliso vaan odottaa kotona ja silloin ei työkään maistu samalta enää. Pelkäsin, että saatan vaikka alkoholi-soitua, koska mun isä oli merimies ja sille vähän niinku kävi niin. Mä yritän pyrkiä välttämään saman kohtalon. Veljet ja äiti, ja muutama ystävä oli tärkeitä ihmisiä silloin. Niiltä pyysin neuvoja parisuhde asioihin. (34-vuotias merimies.)

Joutui aina selittelemään läheisille ihmisille, kun lähti merille. Meillä ei ole lähipiirissä muita merimiehiä, että olisiko se sit syynä tälle ymmärtämättömyydelle. Koin välillä syyllisyyttä merelle lähtemisestä. (konepuolen työntekijä.)

Läheisten ja haastateltavien välinen suhde tuen jakamisesta puolin ja toisin herätti myös ristiriitaisia tunteita. Toisaalta joistain henkilöistä tuntui, että he antavat paljon enemmän tukea läheisilleen, mutta silti läheistenkin olemassaolo on tärkeä asia merityön kannalta.

Vaikka onkin ollut tunne, että olen antanut enemmän tukea kotipuoleen, niin on ollut erittäin tärkeää, kun on laivalla voinut suunnitella vaimon kanssa tehtäviä yhteisiä lomareissuja törnin aikana ym. Eli paremmin jaksanut, kuin jos olisi vain yksinään ollut poikamiehenä. (52-vuotias merikapteeni.)

Varsinkin pitempien työjaksojen aikana on voinut tulla tarve jakaa kokemuksia myös laivan sisäisistä asioista maissa oleville läheisille. Tämä on auttanut estämään konfliktien syntymistä laivan päällä.

Tärkeätä ollut, että voi soittaa läheisille maihin ja kertoa, jos joku asia on ärsyttänyt laivan päällä. Henkilökemiat laivan päällä joskus eivät kohtaa, niin silloin on ollut varsinkin pitemmän törnin aikana tarvetta kertoa näistä läheisille ihmisille maissa. Jos tullut ongelmia laivan päällä jonkun kanssa, niin on pyrkinyt välttämään lisäkonflikteja, ja silloin on auttanut, kun asian voi kertoa läheisilleen maissa. (42-vuotias merimies.)

7.3 Läheissuhteiden tärkeys puhuttaessa laivalla jaksamisen edellytyksistä

Moni haastateltavista kertoi, että laivalla he kokevat olevansa kuin toisessa kodissa. Moni painotti, ettei laivalla olemisessa ole mitään ongelmia ja siellä on hyvä olla. Kaikki haastateltavat kokivat laivan elinympäristönä mielekkääksi ja viihtyivät siellä. Moni haastateltava ei ollut huolissaan itsestään ja omasta jaksamisestaan vaan heitä huoletti enemmän miten läheiset pärjää, kun he ovat merellä.

laiva on ollut minulle aina kuin toinen koti. Työkavereista tullut erittäin hyviä ystäviä, mihin pitää yhteyttä maissakin. Laivalla mä murehdin ainoastaan koti-ongelmia. (Kansikorjausmies 34-vuotta.)

Oli itse helppo olla laivan päällä. Odotin tietenkin paljon aina kotiin pääsyäkin, mutta en kokenut laiva-elämää kuitenkaan ahdistavaksi millään tavalla. On mietittänyt, että miten kotona pärjätään se on huolettanut, mutta ei oma jaksaminen laivan päällä. (54-vuotias merikapteeni.)

Haastateltavat joilla oli lapsia, kertoivat haasteiden, ja mieltä vaivaavien ongelmien lähestulkoon aina liittyvän jotenkin perheeseen ja parisuhteeseen.

Lasten jääminen maihin mietitytti ja myös avioero. (42-vuotias konepuolen työntekijä.)

Laivalla mieltä hiertäneet ongelmat liittyivät aina avovaimoon ja lapseen. Olen potentu tiettyssä mielessä syyllisyyttä, kun en ole lapsen luona vaan töissä laivalla. (34-vuotias merimies.)

Eräässä tapauksessa oli tietoisesti valittu uran alkuvaiheessa elämä ilman parisuhdetta, koska sen ajateltiin vaikuttavan työntekoon ja jaksamiseen.

Tietoisesti en ryhtynyt parisuhteeseen meriuran takia alkuvuosina. Tiesin, että se alkaa vaivaamaan mieltä, kun tietää, että toinen odottaa kotona. Stressaava luonne itsellä ja mietin sitä, että toinen joutuu odottamaan ja silloin asia voi vaikuttaa työpanokseenkin laivan päällä. (34-vuotias pursimies.)

Esiintyi myös epävarmuutta ja oli vaikeaa määritellä, miten läheiset vaikuttivat jaksamiseen. Toisaalta alla olevasta kommentista voidaan tehdä johtopäätöksiä, jos kotona asiat eivät olisi olleet hyvin, niin negatiivinen vaikutus olisi ehkä helpompi tunnistaa kuin positiivinen.

Ei oikeastaan ollut vaikutusta jaksamiseen (sanoo empien, vähän epävarma). Kotona kun ollut asiat hyvin, niin asiat eivät ole vaivanneet laivan päällä, joten vaikutus on ollut neutraalia. (54-vuotias merikapteeni.)

Kahdessa tapauksessa nousi esiin sellaisen läheisen tärkeys, joka on itsekin ollut merillä ja niin sanotusti tietää mistä puhutaan.

Meriuran aikana veljestä tullut kaikkein tärkein ihminen. Hänkin ollut merellä ja ymmärtää hyvin laiva-asiat. Laivoilla on sanonta ”vain merimies voi tietää”. Isä ja äiti ollut tukena, mutta helpompi ollut tukeutua kuitenkin työhommissa veljeen, ymmärtää helpommin mistä on kyse, laivalta soitettaessa. (42-vuotias pumppumies.)

Oma äiti on ollut myös merillä ja tietää mitä merityö on. Ei tarvitse selitellä ja ymmärtää laiva elämän. Oma äiti on ollut paras kuuntelija tämän takia. Äidin mielipiteet kiinnostivat ja sen jälkeen punnitsin asioita (perhe-asiat). (34-vuotias pursimies.)

Tässä yhteydessä mainittakoon, että myös jokainen haastateltava mainitsi laivaväkeen kuuluvien työkavereiden tärkeyden. Vaikka läheiset ihmiset maissa koettiinkin hyvin tärkeiksi tuen antajiksi välillä, niin laivaväkeen kuuluville ystäville avauduttiin kaikkein vaikeimmistakin asioista, joskus jopa vain heille eikä muille.

Laivakavereista on tullut myös niin hyviä ystäviä, että heille on voinut kertoa vaikeitakin asioita. (42-vuotias pumppumies.)

Puhun avoimesti asioista myös laivalla työkavereiden kanssa, jotka ovat samalla päällystötasolla. (52-vuotias merikapteeni.)

Laivaporukka auttoi eniten jaksamisessa. Ainoa tuki tuntui tulevan laivassa työskenteleviltä työkavereilta. (42-vuotias konepuolen työntekijä.)

Yksi tilanne ollut niin vaikea, joka liittyi perheeseen, ettei voinut tai kehdannut puhua asiasta edes läheisilleen maissa. Ei pystynyt keskittymään ollenkaan töihin ja ilmoitin asiasta päällikölle. Sain luvan keskeyttää työt ja mennä lepäämään. Työkavereilta sai ymmärrystä, mikä oli erittäin tärkeää. Laiva porukan tuki oli silloin kaikkein tärkeintä, oli helpompi puhua, kun ei nolostuttanut. (kansimies.)

7.4 Merimiesten toivoma tuki

Haastatteluissa tuli ilmi, että läheisiltä kaivattiin lisää ymmärrystä oman ammatinvalinnan takia. Läheiset eivät välttämättä aina pitäneet merelle lähtemistä hyvänä asiana, ja jopa syyllistivät tämän uravalinnan takia.

Kaipasin enemmän ymmärrystä merille lähtemisestä. Tuntui, ettei maissa olevat ihmiset, jotka jäivät kaipaamaan ymmärtäneet miksi lähdin merille. (42-vuotias konepuolen työntekijä.)

*Kotoa päin ennemminkin on kysely miksi olet niin paljon poissa, eli jopa hie-
man syyllistetty, kun ollut merellä. Tuntunut, että yritetty saada minulle jopa
hie-
man huono omatunto sen takia, että olen merillä töissä. Onko se ollut ihan
tietoista en ole varma, mutta... Kotoa pitäisi saada myös tukea eikä vain syyll-
listämistä. Varsinkin nykymerenkulun aikana, kun lepoa ei laivan päällä paljoa-
kaan ole. Koen tuen saannin erittäin toispuoleisena. (52-vuotias merikap-
teeni.)*

Eräs haastateltava kertoi, että tuntee muitakin merimiehiä, jotka eivät välttämättä saa tarvitsemaansa tukea omilta läheisiltään maista. Kertoi ehdotuksen, että voisiko kehittää joitain apuja merimiesten henkiselle tuelle esim. merimiespalvelutoimiston kautta.

Tunnen muitakin merimiehiä, joiden maissa olevat läheiset ei ehkä ole antaneet tukea niin paljon kuin kaverit olisi ehkä kaivannut. Täähän on kuitenkin vähän niin ku vapaaehtoinen vankila missä ollaan, niin ei se kuunteluapu joskus haitaksi olisi. Voiskohan mepan kautta sellaista jotenkin kehittää, jos ei lähipiiristä löydy muuten. (konepuolen työntekijä.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut kuvata merimiesten maihin jäävien läheisten vaikutusta laivalla jaksamiseen. Pyrkimyksenä on ollut myös lisätä ymmärrystä sosiaalisen tuen merkityksestä, erityisesti merimiehen näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa kuusi eri merimiestä on kertonut omien läheissuhteidensa vaikutuksesta laivalla jaksamiseen. Haastatteluissa syntyneissä tarinoissa eli narratiiveissa on haettu vastauksia neljään eri tutkimusongelmaan. Ongelmissa kartoitettiin merimiesten läheissuhteita maissa, tutkittiin millaista tukea ne ovat antaneet, ja ovatko ne auttaneet jaksamisessa. Lisäksi selvitettiin, millaista tukea kaivattaisiin lisää.

Kaikilla haastateltavilla löytyi sosiaalisia verkostoja maissa. Jonkinlaista sosiaalista tukea voisi sanoa melkein kaikkien saaneen läheisiltään. Tuen saannin määrittely oli välillä haastavaa, ja tuen saannin kokemukset eivät aina olleet helppoja tuoda esille. Raili Peltosen (1994, 2) mukaan keskeinen merkitys tuen kokemiselle onkin minkälaista palautetta ihminen saa toisilta.

Yhtenä tärkeänä tukena selvästi pidettiin sitä, että voi jakaa laivalla tapahtuvia kokemuksiaan läheisilleen. Tärkeimpinä läheisinä laivatyön jaksamisen kannalta pidettiin niitä läheisiä, jotka ovat itsekin olleet merellä työssä, ja täten ymmärtävät mistä puhutaan. Eräs haastateltava kiteytti asian hyvin yhteen lauseeseen ”vain merimies voi tietää”. Perheelliset arvostivat neuvoja ja rohkaisuja liittyen parisuhteeseen, ja varsinkin lasten syntymän jälkeiseen aikaan liittyviin ongelmiin. Edellä mainitut tuen muodot ovat ihmiselle erittäin tärkeitä

voimavaroja. Esim. Pauli Vahtera kuvaa sosiaalista tukea sosiaalisiin suhteisiin liittyvänä positiivisena tekijänä, mikä ehkäisee stressiä ja edistää terveyttä. Hän painottaa sosiaalista tukea nimenomaan voimavarana, johon kuuluu mm. positiivisten arvioiden lausuminen, henkinen tuki, luottamuksellisuus, empaattisuus, kuunteleminen ja rohkaiseminen. (Vahtera 1993, 19.)

Kaikki haastateltavat eivät olleet kokeneet saaneensa tukea läheisiltään, vaikka sitä olisi kaivattukin. Silloin toivottiin lisää ymmärrystä merelle lähtemisestä. Toivottiin myös, etteivät läheiset syyllistäisi merimiestä ammatin valintansa takia. Oli tapauksia joissa koettiin myös, että tuki oli vain toispuoleista. Merimies koki joutuneensa tukemaan läheisiään tai perhettään, mutta ei kokenut saavansa samanlaista tukea takaisin. Tämä ei ole ihmisen hyvinvoinnin kannalta hyvä asia.

Satu Tsharkov mainitsee tutkimuksessaan, että sosiaalisista suhteista puhuttaessa vastavuoroisuus on tärkeä asia, koska sen puute voi kuormittaa henkilön hyvinvointia. Tutkimuksissa on esitetty, että sosiaalisiin suhteisiin liittyvät huonot asiat vaikuttavat yksilön hyvinvointiin jopa enemmän kuin positiiviseksi luokitellut hyvinvointia lisäävät elementit. Tilanne, jossa itse joutuu jatkuvasti antamaan saamatta mitään takaisin, on omiaan vähentämään itsetuntoa ja yleistä hyvinvointia. (Tsharkov 2014, 77.)

Läheisten vaikutus merellä olemiseen koettiin yhdessä tapauksessa myös melko neutraaliksi. Tässä tapauksessa läheissuhteiden ei varsinaisesti koettu vaikuttavan kovinkaan paljon merellä jaksamiseen. Suurimmassa osassa tämän tutkimuksen tapauksista läheissuhteiden vaikutus laivalla jaksamiseen koettiin erittäin myönteisenä asiana, ja tukea antavana. Tulokset ovat samankaltaisia verrattaessa niitä aikaisemmin mainittuihin vankilatutkimuksiin. Tammin (2003,3) viiden vangin sosiaalisen verkoston tarkastelussa tuli ilmi, että vangit kokivat sosiaalisen verkostonsa erittäin tärkeäksi ja se toimi tukea antavana. Myös Tsharkovin (2014, 96) toteuttamassa vankilatutkimuksessa melkein kaikki tutkittavat vangit kokivat saavansa ihmissuhteistaan tukea.

Tässä tutkimuksessa huomattiin, että eniten huolta ja sitä kautta vaikutusta jaksamiseen aiheutti perheen perustaminen meriuran aikana. Lapsien pärjäämisestä ilman isää oli kova huoli, ja lapsen elämästä välillä sivuun jäämisestä

podettiin vahvaa syyllisyyden tunnettakin. Tärkeä havainto oli myös se, että puolisoilta kaivattiin selvästi enemmän ymmärrystä merelle lähtemisestä. Merelle lähteminen koettiin pakolliseksi taloudellisistakin syistä, mutta myös merimiehen ammatti koettiin itselle hyvin tärkeäksi identiteetin luojaksi. Eräs haastateltava (34-vuotias merimies) oli jäänyt joksikin aikaa maihin töihin perheen takia, ja kertoi kokemuksestaan seuraavasti, *”kun olen maissa töissä, niin eräällä tapaa tunnen, että osa mun identiteettiä niinku häviää”*. Oli myös koettu, että puoliso ei nähnyt asiaa samalla tavalla vaan oli jopa saattanut syyllistää henkilöä merimiesammatin, ja merelle lähtemisen takia. Haastatteluissa tuli selvästi ilmi, että varsinkin nuoremmilla henkilöillä myös parisuhteen aloittaminen ja siihen liittyvät tunteet vaikuttivat laivalla jaksamiseen erittäin vahvasti.

Edellä havaittuja asioita tukee vahvasti Kymenlaakson ammattikorkeakoulun toteuttama laaja Stay onboard -hanke ja sen tuottamat tulokset. Stay onboard -hankkeessa toteutetuissa kyselyissä kävi ilmi, että vaikeinta perheen ja työn yhteensovittaminen on nuoremmille henkilöille, johtuen perheen tai parisuhteen perustamisesta. Työjaksoilla oli voinut nousta erilaisia negatiivisia tunteita ja pelkoa perhe-elämästä sivuun jäämiselle. Perhe- ja lähisuhteiden jääminen maihin oli osana niiden asioiden joukkoa, jotka kaikkein eniten erottelivat työssä lähtevien ja pysyvien joukkoja. Selvää oli myös, että puolison ja lasten tavoitteet vaikuttivat merimiesten laivatyössä pysymiseen. Tärkeä tavoite perheen ja työn yhteensovittamisessa oli riittävä molemminpuolinen tuki perheen ja merenkulkijan välillä. (Haavisto, Kallunki, Kirvesniemi, Korpivaara, Lehtonen, Oravasaari, & Pekkola 2014, 10, 149, 159.)

Kaiken kaikkiaan saatuja tuloksia verrattaessa aikaisemmin esiin tuotuihin tutkimuksiin voidaan todeta, että totaalisessa laitoksessa eletessä läheissuhteiden merkitys on selvästi erittäin tärkeää ihmisen hyvinvoinnille ja jaksamiselle. Jo aikoinaan John Cassel (Cassel 1976) on tutkimuksessaan tuonut esille sen, kuinka merkittävässä roolissa tuki on varsinkin erityisissä olosuhteissa: tuki auttaa vaimentamaan haitallisia ympäristötekijöitä.

Tätä tutkimusta tehdessä on tullut esille sosiaalisen tuen tärkeys ja sitä kautta erilaisia vaikutuksia laivalla jaksamiseen. On käynyt selväksi, että monesti vaikeitakin henkilökohtaisia asioita käydään läpi laivan päällä. Sosiaalinen tuki on

silloin merkittävässä roolissa ihmisen hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta. Maissa olevat läheissuhteet voivat vaikuttaa merkittävästi laivalla jaksamiseen. Parhaimmillaan ne voivat antaa voimaa ja tukea ja taas pahimmillaan vaikuttaa erittäinkin negatiivisesti jaksamiseen.

Tutkimuksessa on käynyt selväksi, että laivoilla työskenneltäessä joutuu jokainen kohtaamaan työssään paljon erilaisia ihmisiä, ja elämään heidän kanssaan pitkiäkin aikoja. Laivoilla monesti halutaan keskustella maissa olevien läheissuhteiden aiheuttamista ongelmista työkavereiden kesken, ja silloin henkinen tuki ja ymmärrys ovat tärkeässä roolissa. Jos henkilö saa tukea ja ymmärrystä vaikeassa tilanteessa, niin parhaimmillaan se auttaa jaksamaan ja keskittymään paremmin myös työhön. Tätä kautta se lisää myös turvallisuutta. Sosiaalisten taitojen tärkeys laivaelämässä korostuu, koska se on varsin suljettu yhteisö. Näiden taitojen opettelu jo ennen laivalle lähtemistä voisi auttaa henkilöitä selviytymään paremmin vastaan tulevilla ongelmatilanteissa. Hyvien sosiaalisten taitojen omaava henkilö auttaa tukemaan työtovereita vaikeissa tilanteissa, ja tämän kautta on suuri apu ja voimavara työyhteisössä. Näihin pohdintoihin perustuen voisi olla hyvä miettiä vaihtoehtoa, että merenkulun opetukseen sisällytettäisiin sosiaalisten taitojen kursseja. Tätä kautta parannettaisiin henkilön kykyä reagoida toisten ihmisten vaikeisiin elämän tilanteisiin.

Analysoitaessa tämän tutkimuksen haastattelutuloksia, nousi tärkeänä henkisen tuen muotona jo vähän taaksekkin jäänyt kommunikointi tapa, kirjeiden kirjoittaminen. Moni haastateltava koki asioiden kirjoittamisen paperille erittäin arvokkaana asiana ja se selvästi oli edistänyt henkistä hyvinvointia. Tutkimuksen haastatteluja tehdessä eräs henkilö ehdotti, että olisiko mahdollista kehittää jotain kuuntelutuki muotoa, esim. vaikka merimiespalvelutoimiston kautta. Hän tarkoitti, että olisi joku laivan ulkopuolinen henkilö, jolle voisi avata ajatuksiaan ja mielteitään. Täten hän toimisi kuunteluapuna. Erittäin hyvä idea, ja sen toteuttaminen voisi olla mahdollista esim. internet -yhteyden avulla. Nykypäivänä melkein kaikissa laivoissa jo on jonkinlainen internet -yhteys olemassa. Edellä mainitusta ideasta nousikin esiin uusi mahdollinen nykyaikaan sijoittuva henkisen tuen muoto, internetin välityksellä käytävä chat -keskustelu. Mahdollisesti esim. merimiespalvelutoimiston kautta toimiva sosiaalialan ammattilainen olisi tavoitettavissa chat -palvelun kautta. Tällä tavoin ihminen,

joka ei saa henkistä tukea läheisiltään voisi saada sitä ammattilaisen kautta. Edellä mainitun kaltainen tuen muoto olisi nykyaikana varmasti helppoa toteuttaa. Se ei vaatisi välttämättä mitään päivystysvuorojakaan. Niin kuin jo aikaisemmin tuli esiin, merimiehet kokivat jo pelkän kirjoittamisen erittäin terapeutiseksi kokemukseksi. Vastausten ei tarvitsisi tulla välttämättä reaaliajassa takaisin. Tällaisen palvelun kehittäminen olisi myös melko edullista verrattuna siitä saataviin mahdollisiin positiivisiin vaikutuksiin. Parhaimmassa tapauksessa palvelu lisäisi monen merimiehen henkistä hyvinvointia ja tämän kautta parantaisi myös työturvallisuutta laivoilla. Se voisi ehkäistä meriuran katkeamisia, ja olla myös varustamon näkökulmasta hyvä apukeino ehkäisemään henkisen epätasapainon takia johtuneita sairaslomia.

Näin lopuksi voisi todeta, että tässä työssä on vasta niin sanotusti hieman pintaraapaistu merimiesten sosiaalisen tukeen ja henkiseen hyvinvointiin liittyviä teemoja, ja niiden mahdollisia vaikutuksia. Tässä työssä pyrittiin keskittymään pääasiassa maissa olevien läheissuhteiden kautta tuleviin vaikutuksiin liittyen laivalla jaksamiseen. Tutkittavaa jääkin vielä paljon tulevaisuuteen. Erittäin mielenkiintoinen ja varmasti tärkeä jatkotutkimuksen kohde näin turvallisuustavastaavan näkökulmasta on, minkälainen rooli läheissuhteilla on tapaturmissa ja onnettomuustapauksissa. Tässäkin työssä on tullut ilmi, että merimiehen miettiessä kotiasioita ne voivat vaikuttaa erittäin paljon keskittymiskykyyn, ja sitä kautta myös työtehtäviin. Monesti onnettomuustilanteissa puhutaan paljon inhimillisestä virheestä ja sen taustatekijöistä. Läheissuhteet ovat yksi merkittävä taustatekijä puhuttaessa ihmisen henkisestä hyvinvoinnista, ja sitä kautta sen vaikutuksia olisi hyvä tutkia enemmän.

9 LOPPUSANAT

Tämän työn yhtenä tarkoituksena on herätellä ihmisiä ajattelemaan sosiaalisten suhteiden ja suhdeverkostojen tärkeyttä työhyvinvoinnin kannalta. Tämän työn toivotaan herättävän ajatuksia jokaisen lukijan sisällä, ja sitä kautta auttaa miettimään omaa toimintaa sosiaalisissa suhteissa. Olisiko meidän jokaisen syytä pysähtyä hetkeksi kuuntelemaan lähimmäisen henkilökohtaisia murheita, ja laittaa oma kiire hetkeksi syrjään. Se voi sillä hetkellä tuntua mitättömältä asialta sinulle, mutta se voi olla todella suuri asia hänelle. Voit pienellä

kuunteluhetkellä saada aikaiseksi jotain todella hienoa ja suurta toisen henkissä hyvinvoinnissa. Lisäksi saatat samalla hetkellä parantaa jokaisen laivaväkeen kuuluvan turvallisuutta merkittävästi. Pieni rohkaisun sana, ja se, että et tuomitse toista voi merkitä enemmän kuin luuletkaan. Ensi kerralla, kun huomaat huolestuneen näköisen työkaverin laivalla, tai väsyneen merimiehen palaamassa raskaalta törniltä kotiin, niin olisiko mahdotonta nykäistä hihasta ja kysyä ” hei olisitko halunnut puhua, mulla on kyllä aikaa kuunnella”.

LÄHTEET

Cassel, J. 1976. The contribution of the social environment to host resistance. *American Journal of Epidemiology* vol.104. No2, 107-123. Saatavissa: https://campus.fsu.edu/bbcswebdav/institution/academic/social_sciences/sociology/Reading%20Lists/Mental%20Health%20Readings/Cassel-AmEpid-1976.pdf [Viitattu 10.2.2017].

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Finlex. 2016. Merimieslaki 423/1978. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1978/1970423?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=merimieslaki> [viitattu 5.1.2017].

Goffman, Erving 1969: Minuuden riistäjät. -Tutkielma totaalisista laitoksista.

Haavisto, S., Kallunki, V., Kirvesniemi, T., Korpivaara, L., Lehtonen, O., Oravasaari, T. & Pekkola, J. 2014. Stay onboard. Suomalaisten merenkulkijoiden pysyminen ja lähteminen merityössä. Kotka : Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Nro 59.

Halonen, K. 2009. "Se on se mun perhe joka nostaa mut ylös tästä suosta" Tutkimus vankilan perhetyöstä. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Metropolia.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.

Hirvikoski, P. 2011. Kokemuksia työhyvinvoinnista. Työhyvinvointiin ja työviihtyvyyteen vaikuttavien tekijöiden tarkastelua. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Sosiaalipsykologia. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.

Kajala, N. 2008. Työn ja perheen vuorovaikutus suomalaisten johtajien koemanana. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Psykologian laitos.

Karjalainen, M. 1999. Merimiehen matkakertomus, laivaelämävankila-metaforan valossa. Pro gradu –tutkielma. Uskontotiede. Helsingin yliopisto.

Kauppila, T. 1999. Vankeudesta vapauteen. Suomalaisten miesvankien turvallisuus ja elämäntilanteiden hallinta. Helsinki: Tietosanoma. Vankeinhoiton koulutuskeskuksen julkaisu 2/1999. Väitöskirja.

Kyngäs, H. & Vuorimaa, H. 2007. Duodecim terveyskirjasto. Verkkodokumentti <http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=reu00369> [Luettu 7.12.2016.]

Lakoff, G. & Johnson, M. 1980. *Metaphors We Live By*. USA: The University of Chicago Press.

Lammi-Taskula, J & Salmi, M. 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Hyvinvointi lapsiperheen arjessa*, toim. Lammi-Taskula, J. Karvonen, S & Ahlström, S., 42-43.

Metsämuuronen, J. 2008. LAADULLISEN TUTKIMUKSEN PERUSTEET (METODOLOGIA-SARJA 4). 3. painos. Helsinki: International Methelp Oy.

Peltonen, R. 1994: *Sosiaalinen tuki, elämänhallinta ja koettu terveys*. Åbo Akademi. Social politiska institutionen.

Perkiö-Mäkelä, M. Hirvonen, M. Elo, A. Kandolin, I. Kauppinen, K. Kauppinen, T. Ketola, R. Leino, T. Manninen, P. Miettinen, S. Reijula, K. Salminen, S. Toivanen, M. Tuomivaara, S. Vartiala, M. Venäläinen, S & Viluksela, M. 2009. *Työ ja Terveys –haastattelututkimus 2009*. Helsinki 2010. Työterveyslaitos.

Salo, M. 2008. *Esimiesten työssä jaksaminen: Mikä antaa voimavaroja työhön?*. Licensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto. Psykologian laitos.

Sassi, T. & Hustimo, P. 2006: *Kun perhe lusii, opas rikostaustaisten henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville*. Kriminaalihuollon tukisäätiön oppaita 1/2006.

Suomisanakirja 2015. Sivistyssanakirja > Kauppa-alus. Saatavissa:

<http://www.suomisanakirja.fi/kauppa-alus> [viitattu 5.1.2017].

Tammi, M. 2003. Vankien sosiaalinen verkosto. AMK-opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu.

Tilastokeskus. Käsitteet ja määritelmä > Perhe. Saatavissa: <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/perhe.html> [viitattu 22.9.2016].

Tsharkov, S. 2014. Elinkautisvankien sosiaaliset verkostot, sosiaalinen tuki ja elämänhallinta. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustiede, Kasvatustieteiden laitos. Turun yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Uutela, A. & Vahtera, J. 1994. Sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen tuki terveysresurssina. Duodecim. Saatavissa: <http://www.duodecimlehti.fi/lehti/1994/11/duo40219> [viitattu 6.2.2017].

Vahtera, J. 1993. Työn hallinta, sosiaalinen tuki ja terveys. Työ ja ihminen. Työympäristötutkimuksen aikakausikirja lisänumero 1/93. Turun yliopisto, kliininen laitos. Turku.

Vahtera, J. & Pentti, J. 1995. Työhallinto, sosiaalinen tuki ja terveys. Työterveyslaitos.

LIITTEET

Liite 1. Taustatiedot

1. Mikä on ikäsi?
2. Mikä on sukupuolesi?
3. Kuinka kauan olet elämäsi aikana työskennellyt laivalla?
4. Minkälaisissa aluksissa olet työskennellyt?
5. Vakanssit, joissa olet toiminut urasi aikana?
6. Työskenteletkö nykyisin laivatyössä?

Liite 2. Ohjaavat aihekysymykset

1. Määrittele ketkä mielestäsi kuuluivat läheisimpiin ihmisiin, kun lähdit ensimmäisen kerran merille?
2. Onko perhe- tai läheissuhteesi merkittävästi muuttuneet meriuran aikana? Kuvaile vapaasti.
3. Muistele pystyitkö turvautumaan edellä mainitsemiesi läheisten apuun, jos laivalla tuli ongelmia / murheita?
4. Onko sellaisia hetkiä ollut yleensäkin, että olisit kaivannut rohkaisua tai kannustusta läheisiltä ihmisiltä laiva-elämän takia? Jos oli, minkälaisia ne hetket olivat, mihin ne liittyivät?
5. Jos sait tukea tai kannustusta, millaista se oli ja keneltä sitä sait? Rohkaisu henkisesti tai jotain muuta? Kuvaile vapaasti.
6. Koitko, että saamasi tuki tai rohkaisu auttoi sinua silloisessa tilanteessa?
7. Jos koit, että et saanut haluamaasi tukea läheisiltä ihmisiltä, miten selvitit tilanteen laivanpäällä?
8. Oletko tuntenut, että sinä olet joutunut tukemaan läheisiä ihmisiä enemmän, kuin olet itse saanut tukea laiva-elämästä johtuvista syistä?
9. Jos sinun pitäisi arvioida asioita mitkä ovat vaikuttaneet laivalla jaksamiseen, niin minkä vaihtoehdon valitsisit puhuttaessa perheestä ja läheisistä ihmisistä?
  1. Vaikutus jaksamiseen erittäin myönteinen.
  2. Vaikutus jaksamiseen melko myönteinen.
  3. Ei vaikutusta jaksamiseen.
  4. Vaikutus jaksamiseen melko kielteinen.
  5. Vaikutus jaksamiseen erittäin kielteinen.